

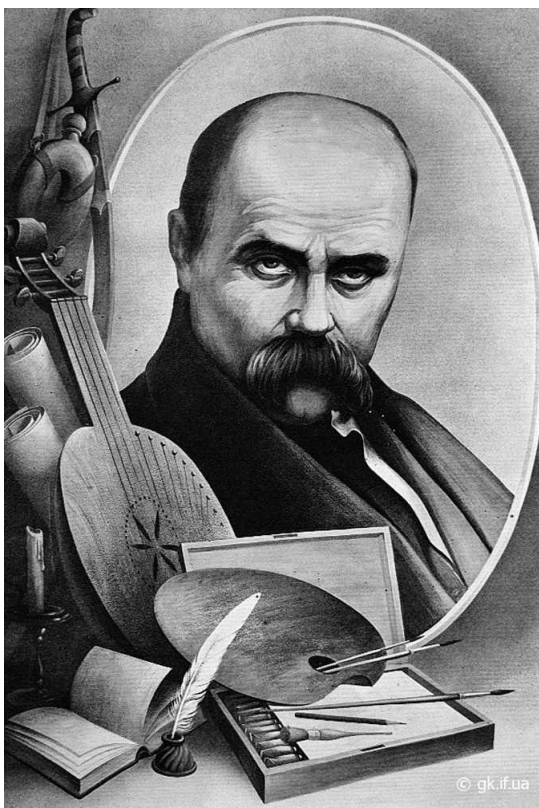
Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна рада
Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій
Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

Шевченко в полікультурному просторі

22 травня 2024 р.

Хмельницький - 2024

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(протокол № від)*

Шевченко в полікультурному просторі: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 22 трав. 2024 р.). Хмельницький: ХГПА, 2024. 43 с.

Редакційна колегія: **Шоробура Інна Михайлівна**, ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (голова); **Майя Онищук**, Заслужена артистка України, директор Хмельницького обласного науково-методичного центру культури і мистецтва; **Галус Олександр Мар'янович**, проректор з наукової роботи ХГПА, доктор педагогічних наук, професор (співголова); **Поліщук Олександр Сергійович**, проректор з науково-педагогічної роботи ХГПА, доктор філософських наук, професор; **Галина Бучківська**, декан гуманітарного факультету, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, заслужений діяч мистецтв України; **Валентина Греськова**, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та технологій Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії; **Ольга Морозова**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки та методики музичної освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії; **Людмила Павлішена**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії; **Слоневська Ірина**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології та зарубіжної літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії; **Володимир Островий**, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції включають статті з актуальних проблем шевченкознавства. Цей матеріал адресований науковцям, аспірантам, студентам, педагогам-практикам.

Рецензенти:

Галус О.М. – проректор з наукової роботи ХГПА, доктор педагогічних наук, професор;

Поліщук О.С. – проректор з науково-педагогічної роботи ХГПА, доктор філософських наук, професор.

© Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2024

ЗМІСТ

Віктор Адамський ПОСТАТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НА ПОДІЛЛІ НАВЕСНІ 1917 РОКУ	4
Максим Бочуля АРХЕОГРАФІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ПОДІЛЛІ	11
Віталіна Гріньова ТАРАС ШЕВЧЕНКО. МЕЛОДІЇ ПОЕТИЧНОЇ ДУШІ	14
Марія Каленська РОЛЬ НАРОДНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ ЯК МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО АКТИВІЗМУ В СПАДЩИНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	18
Світлана Каленюк, Влада Терещенко, КОЛОРИСТИЧНА ЛЕКСИКА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕЛІТАРНОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	22
Валентина Крищук ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА МОРАЛІ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ Т.Г. ШЕВЧЕНКА	26
Олена Мозолук ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО У ТВОРЧОСТІ ШЕВЧЕНКА-ХУДОЖНИКА	29
Андрій Павловський, Максим Сльозкін ПОСТАТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ГАЗЕТІ «ГРОМАДСЬКА ДУМКА» (1905- 1906 рр.)	32
Галина Стукан, Галина Циц ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ОДИНИЦЬ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ОЦІНКИ В П'ЄСІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «НАЗАР СТОДОЛЯ»	37
Галина Яківчук МУЗИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА	41

17. «Просвіти» Поділля в добу Української революції (1917–1920): збірник документів і матеріалів / упорядн., вступ. ст. В. Адамський, Б. Кришук. Кам'янець-Подільський: «Медобори – 2006», 2014. С. 41–42.

18. Літвицький М. Націоналізація школи. *Свободный голос*. Вінниця. 1917. 7 апреля.

19. Маркович Д. День національного фонду. *Подільська воля*. Вінниця. 1917. 5 травня. С. 3–5.

20. Тустановський Г. Доля України. *Подільська воля*. Вінниця. 1917. 5 травня. С. 8–10.

21. Адамський В. Р. «Просвіти» Поділля в добу Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.): Дослідження. Документи. Матеріали. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2018. С. 242.

22. Ливицький М. Рідна мова. *Известия Подольского губернского исполнительного комитета*. Вінниця. 1917. 7, 10 июня.

Максим Бочуля,
здобувач освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

АРХЕОГРАФІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ПОДІЛЛІ

Археографічна експедиція Тараса Шевченка на Поділлі була проведена восени 1846 р. за підтримки імператорського археографічного комітету. Під час археографічної експедиції на Поділлі Тарас Шевченко відвідав багато місцевостей, де збирав матеріали про історію, культуру та побут українського народу. Він досліджував стародавні пам'ятки, народні звичаї та легенди, спілкувався з місцевими жителями. Ця подорож дозволила Шевченку глибше пізнати свою батьківщину, зрозуміти її історичне минуле та культурну спадщину. Експедиція Шевченка охопила кілька подільських повітів, які знаходяться в межах сучасних Вінницької та Хмельницької областей.

В рамках цієї теми можна виділити те, що Т. Шевченко не лише збирав історичні матеріали, але й досліджував їх, робив нотатки та малював замальовки. Зібрані ним матеріали та його власна творчість відіграли значну роль у формуванні національної самосвідомості українців та збереженні їх історичної пам'яті.

Метою публікації є аналіз археографічної експедиції Тараса Шевченка на Поділля, його здобутки та значення для української історії та культури.

Говорячи про археографічну діяльність Т. Шевченка, варто зазначити, що він був членом Київської археографічної комісії (1845–1847 рр.). Це доводять в своїх працях такі дослідники як: Г. Папакін [6], Г. Сергієнко [9], Н. Кузьмінець [4], І. Крутенко [3] та ін.

Працюючи в комісії Т. Шевченко вніс вагомий внесок саме в дослідженнях археографії. 21 вересня 1846 р. він розпочинає свою діяльність на Поділлі за розпорядженням Д. Бібікова. Метою подорожі, як пише Д. Бібіков у листі, є «зібрати інформацію про народні перекази, історичні місця, пам'ятки, артефакти, урочища на Київщині, Поділлі та Волині. Скласти список курганів, урочищ, із їх місцезнаходженням, зробити ескізи курганів, зазначивши їх форму та розміри. Скласти детальні описи монументальних пам'яток та стародавніх будівель, зробити їх ескізи. Підготувати інформацію для створення рисунків цих пам'яток та будівель

у майбутньому. Відвідати Почаївську Лавру: зробити фотографії загального зовнішнього вигляду Лаври, внутрішнього оздоблення храму та околиць з тераси [8].

Крім цього в листі вказується фінансування, а саме сума в розмірі 150 рублів сріблом, а також гроші на прогони та харчування. Т. Шевченко отримує розхідний зошит для обліку витрат. Після повернення до Києва він повинен представити всі зібрані ним відомості, описи та малюнки Д. Бібікову [7, 8].

Шевченко протягом поїздки буває в містах та селах, які знаходяться в межах сучасних Вінницької обл. (с. Плисків, м. Липовець, с. Брацлав, с. Шпиків, м. Джурин, с. Серби, м. Могилів-Подільський, с. Яришів, с. Муровані Курилівці), Хмельницької обл. (селище Нова Ушиця, м. Кам'янець-Подільський, м. Дунаївці, селище Меджибіж) [4, с. 98–100].

З огляду на вище зазначений маршрут поїздки Т. Шевченка на Поділлі, першою його зупинкою було с. Плисків Погребищенської міської територіальної громади Вінницького району. У своїй книзі І. Коваль зазначає, що Т. Шевченко, перебуваючи в селі, бачив костюл, дерев'яну церкву, також він спілкувався з 1729 людьми. При зустрічі І. Ковалю з директором школи Плисківської школи Л. Баландюк, остання зазначала, що пам'ятки, які він бачив, справили на нього чудові враження, які він записав в «Археологических записках».

На честь Т. Шевченка на будівлі місцевого інтернату було встановлено скульптуру, яку з часом змінили на І. Мічуріна. Також у цьому селі місцевий мешканець на горіщі знайшов картину Шевченка «Краєвид» з особистим підписом «Т. Г. Шевченко». Зараз картина знаходиться в Київському аукціонному домі. Подорожуючи далі Вінничиною, Шевченко завітає до м. Липовець, де проживало 5093 жителі. За переказами місцевих жителів він дізнається про переможну битву гайдамаків під Липівцями в 1651 р., записує зі слів жителів воєнні кампанії С. Наливайка та І. Богуна. Також на його честь названо вулицю, де знаходиться районний архів м. Липовець [2, с. 10, 13].

Після того як поету розповіли про воєні кампанії І. Богуна, Т. Шевченко подорожує до містечка Брацлав де він відвідав руїни фортеці Брацлавщини [3, с. 2].

Наступною зупинкою поета було с. Шпиків, де він зібрав фольклорний матеріал, який ліг в основу поеми «Марина» та повісті «Варнак» [10].

Поет був глибоко вражений мальовничим с. Серби, яке зараз називається Гонтівка і знаходиться в Могилів-Подільському районі. Саме тут польська шляхта жорстоко стратила Івана Гонту, одного з лідерів національно-визвольного та антифеодального повстання 1768 року на Правобережній Україні. Ця подія викликала у поета болісні думки. Адже він оспівав цього народного героя у своїй poemі "Гайдамаки" (1841) задовго до того, як відвідав Поділля [5, с. 382].

Далі Т. Шевченко зупинився в м. Могилів-Подільський, розташованому на лівому березі р. Дністер, і був вражений красою цього міста. Описуючи місто, він зупинився тут на кілька днів і мав можливість познайомитися з його історією та культурою. У місті було багато церков, костелів, мечетей, а також шовкова фабрика, шкіряні підприємства, текстильна, салотопна, свічкова, тютюнова мануфактури, черепичний, миловарний заводи, цукроварня, гуральня. Шевченко був зацікавлений в історії Могилева-Подільського. Він відвідав багато історичних пам'яток міста, зокрема Могилівську фортецю та Покровський монастир. Шевченко зустрічався в Могилеві з багатьма цікавими людьми, зокрема з колишнім декабристом Андрієм Бистрицьким. Відвідування Могилева-Подільського справило на митця глибоке враження. Він згадував про це місто у своїх віршах та прозі. Після Могилева-Подільського Т. Шевченко рушає далі.

Наступним місцем, де побував поет було с. Муровані Курилівці. Воно розташоване на р. Жван, за 97 км автошляхами від Кам'янця-Подільського. На той час у місті було близько 4000 жителів. У Мурованих Курилівцях Т. Шевченко зупинився в готелі. Він оглянув село, відвідав церкву та цукровий завод. У своїх записках Шевченко згадує, що село було «брудне» та «занедбане». Він також відзначає, що населення міста було переважно єврейським [2, с. 21–24].

Наступним місцем перебування поета було м. Кам'янець-Подільський. Він перебував у місті лише протягом короткого періоду в 1846 році (з 30 вересня – 7 жовтня) – збирав матеріали для своїх майбутніх творів. Він досліджував історичні пам'ятки, описував побут та звичаї місцевого населення, а також збирав фольклорні матеріали. Шевченко познайомився з учителем географії та фольклористом П. Чуйкевичем, з яким вже був знайомий з 1843 р. П. Чуйкевич допомагав Т. Шевченку в його дослідницькій роботі та поділився з ним зібраними на Поділлі піснями. Шевченко також побував у Кам'янець-Подільській фортеці [9, с. 51].

Подорожуючи далі Тарас Григорович був проїздом в сучасних містах Хмельницької обл., а саме у містах: Нігин, Тинна, Ярмолинці, Проскурів, Меджибіж та Летичів. Після того, як він відвідав Летичівський повіт, вирушив на Південну Волинь, зокрема до Старокопачинська та Ізяслава. У звіті Д. Бібікову він описав місцеву середньовічну архітектуру, яка пов'язана з важливими історичними подіями. У повісті «Варнак» поет згадує середньовічне місто Ізяслав. Л. Баженов та С. Баженова констатують той факт, що «Т. Шевченко, подорожуючи тільки Хмельницькою областю, подолав шлях майже в 200 км».

Загалом подорож Т. Шевченка Поділлям тривала більше місяця. Вона дала можливість Шевченку краще познайомитися з окремими історичними та географічними регіонами України, з життям людей, глибше зрозуміти прагнення народу та надихнутися народною творчістю. Перебування Тараса Шевченка на Поділлі та Хмельниччині у 1846 році, його «Кобзар» та інші поетичні твори залишили глибокий слід у пам'яті людей.

Деякі з них, будучи діячами освіти, літератури та мистецтва колишньої Подільської губернії, особисто знайомі з Тарасом Григоровичем, глибоко шанували його та залишили про нього спогади. Інші ж популяризували та поширювали твори поета, вшановували пам'ять Шевченка в народі [1, с. 296 – 299].

Отже, археографічна експедиція Т. Шевченка на Поділлі була важливим кроком у вивченні історії та культури українського народу. Вона дозволила зібрати цінні матеріали, які допомагають розширити наше розуміння минулого. Також експедиція сприяла популяризації творчості Т. Шевченка та його зв'язків з визначними місцями України та історичним Поділлям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баженов Л., Баженова С. Вогонь його палкого серця. *Україна Тараса Шевченка*. Харків, 2015. С. 294–317.
2. Коваль О. І. Подорож Тараса Григоровича Шевченка по Вінничині. Вінниця, 2010. 30 с.
3. Крутенко І. Г. Т. Г. Шевченко і Поділля. *ВНТУ*. 2017. С. 1–4.
4. Кузьмінець Н. Т. Г. Шевченко і Поділля. *Наукові записки*. 2013. № 21. С. 98–101.
5. Кучерява Ж. М. Тарас Шевченко й Поділля. *ВВК*. 2020. № 52. С. 378–386.

6. Папакін Г. Доля російської археографії в Україні (до постановки проблеми на прикладі XIX ст.). *Київська археографічна комісія в історії українського національного відродження*. 2015. С. 7–14.

7. Розписка Т. Г. Шевченка про одержання ним документів і грошей на подорож у Київську, Подільську та Волинську губернії. 21 верес. 1846 р. ДМШ. А-53. Арк. 28. Оригінал.

8. Розпорядження київського, подільського і волинського генерал-губернатора Д. Г. Бібікова Т. Г. Шевченкові виїхати до Київської, Подільської і Волинської губерній у відрядження за завданням археографічної комісії. 21 верес. 1846 р. ДМШ. А-53. Арк. 20, 47. Відпуск.

9. Сергієнко Г. Я. Діяльність Т. Г. Шевченка у Київській археографічній комісії (1845–1847 рр.). *Український історичний журнал*. 1991. № 3. С. 43–54.

10. Vinbazar. Як Тарас Шевченко подорожував Вінниччиною та збирав подільські легенди й перекази? (Фото) | Всі Новини Вінниці. *Vinbazar.com*. URL: <https://vinbazar.com/news/kultura-i-sport/yak-taras-shevchenko-podorojuvav-vinnichchinoyu-ta-zbirav-podilski-legendi-y-perekazi-foto> (дата звернення: 12.05.2024).

УДК 821.161.2Шевченко

Віталіна Гріньова,
Кам'янець-Подільська дитяча
музична школа імені Ф.Д. Ганіцького

ТАРАС ШЕВЧЕНКО. МЕЛОДІЇ ПОЕТИЧНОЇ ДУШІ

Кожний народ має свого улюбленого поета, твори якого стають надбанням широких мас. До кращих з цих творів складаються мелодії, і вони живуть як народні пісні. У німців такими поетами були Гете й Гейне, у французів - Беранже, у шотландців - Бернс, у румунів - Емінеску, у болгар - Христо Ботев, у поляків - Міцкевич, у таджиків - Хафіз, у індійців - Рабіндранат Тагор.

Але небагато в світовій літературі є поетів, твори яких так органічно пов'язані з помислами простого народу, так глибоко виражають їх інтереси і прагнення, як поезії великого українського митця Тараса Шевченка. Виходець з кріпаків, Шевченко ввібрав у себе все краще, що було у багатовіковій художній спадщині народу, переробив його у своїй свідомості і повернув у новому, духовно збагаченому вигляді. Тому поезії Шевченка близькі й зрозумілі широким масам, співзвучні їх мріям і сподіванням.

Ще за життя поета з'являються мелодії на слова з «Кобзаря». У вигляді пісень вони швидко поширюються в народі. «Озвучене» музикою слово борця за визволення народу від рабства з ще більшою силою будило у слухачів палку любов до простої людини, презирство й ненависть до багатіїв. Найгостріші соціальні драми і найтонші нюанси інтимного, гнівний біль безправства, неволі, хвилини розпачу, що їх теж знав поет, смутки-жалі знівченого життя, голос потоптаної і пробудженої людської гідності, сила непокори, що не раз переходить у скрик прокляття, у грізні вибухи прометеївського титанізму, – все клекоче, все скипілося в художню цільність книги-сповіді, від початку й до кінця перейнятої вогнем, може, найсильнішого поетового почуття:

Я так її, я так її люблю
Мою Україну убогу,